

però després s'hi restablí la *u* del romànic pur).

SSiv., 372-3, en dona cites dels anys 1339, 1353, i diu que en temps del «Beato» només tenia 20 cases de moriscos, i que havent quedat despoblat per l'expulsió se n'atorgà escriptura de repoblació el 1627. En efecte figura en tots els censos de moriscos: amb 13, 20, 14, 38 i 50 els anys 1527, 863, 872, 1020 i 1609 (Lapeyre, p. 38).

PARÒNIMS. Car es veu que no seria cas únic de tal fixació. A Algèria ha quedat *Be-r-rugât* (GGAlg., 48), escrit amb *g* oclusiva (*qaf* de tres punts), signe de manlleu romànic, i transcrit *Berrougat*: és, doncs, un cas de la contracció algeriana de *Ben + al*:³ amb el *Ben* de sentit exponencial 'el de, aquell de'; això era, doncs, sobrenom de 'el dels *rugât*', 'el de les rengleres'.

I així quedà també com NL a l'Ebre: la renglera de penyes de *Berrugat*, que anotàvem el meu pare i jo entre Xerta i Aldover, damunt el riu, en la navegació Ebre avall, de 1924 (que ell reporta novellesca-ment, en *Silèn O.C.*, 102b14).

També més al Nord, només que allí, essent nom d'un *mas*, la influència d'aqueixa *m-* n'ha fet *Marrugat*, maset del *màrugât*, te. Igualada, i cognom. En fi, també combinat amb el plural *Beni*: *Benirugat*, antic *rabal* del te. de Gandia, del qual troba SSiv (p. 137) una venda de terres en l'a. 1313.

¹ *Roguar* en l'ed. de Val., però aquesta *-r* deu ser err. tip. — ² També el simple: *La Rua*, llogaret al capdamunt de la vall de Rialb (Segre Mitjà), agre. a Abella de la Conca: hi passa un vell camí que travessa del Segre cap al Pallars (DECat VII, 518a 41 ss.). Sovint denominant un relleix en una cingleira (518a11 ss.): *Rua del Malpàs*, *R. de St. Llobre*, damunt Gósol, *Rua del Boc*, *R. de la Mostela*, en altres llocs de l'alt Berguedà (518a12 ss., 30, 36). En el sentit de 'carret', ib., 519a32 ss. — ³ P. ex.: *Belkassem* < *Ben al-Qâsim*.

RUILLES (o Ruïlles)

Veïnat a la Garrotxa, agre. a Mieres, amb esglesia, que havia estat parroquial, ara sufragània de la de Mieres.

S'ha vacillat en la forma, amb *-ll-* o *-ill-*. A Casac. li pronunciaren a Mieres *ruïlès*, 1920; a mi un inf. *ruïlès*, i l'altre *ruïllès*; Botet, GGC, posa adés *Ruïlla* i *Ruïlla*, adés *Ruïlles* (pp. 762, 763 i index). En el N.C.E.C., *Ruilles* en la 1a. ed., *Ruïlles* en la 2a.⁵⁰ Les dades històriques i els indicis etimològics són favorables més aviat al singular *Ruïlla*.

Anticipem-nos a esmentar un NL distint, però de nom semblant i també suburbà de Mieres, perquè encara que d'etim. sens dubte diferent, s'hi assembla tant que estava abocada a causar confusió, i de fet n'ha produït, més o menys gran, en els erudits, i fins en la gent popular i en alguns docs.: *Romania*.

Com explica Alsius (que com a banyolí, i ben erudit ho podia saber millor que ningú), encara que no

dedica article a l'un ni a l'altre en el seu *Nom.*; en l'art. *Mieres* (pp. 169, 170), puntualitza: «la capilla de Sta. Maria de *Romzalia* (citada en 1017) es la que hoy se conoce con el nombre de *Romania*».

De la capella de St. Andreu les cites (que ja veurem) són de *Ruïlles*. Botet explica que *Ruïlles* és a més d'un k. de Mieres, i que la capella de Sta. Maria de *Romania* és «a l'arrabal avui anomenat *La Cellerà*». Ja en tenim altres antigues dades documentals, des de 1320: «cellarie Ste. Marie de *Romania*» (Monsalv. XVI, 2.33). És sabut que *cellera* (*cellaria*) volia dir 'sagrera, centre d'una parròquia' (DECat II, 661b 31 i n. 2).

No serà difícil anticipar l'etim. de *Romania*. Altres (Rubió i Lois etc.), en donen una variant *Romeria*. Segurament amb raó, car s'ha de tractar d'un de tants santuaris a on s'ha anat en *romeria* o *romiatge*: el canvi de *romaria* en *romania*, evolució fonètica, és el mateix que ha dut de *romarin* (ROS MARINUS) al cat. modern *romanín*, *-aní*. Aquest nom, en efecte, es repeteix com a topònim en altres punts. En particular hi ha un *Romani* o *Romanias*, santuari en el terme de Molins de Rei, B. Llobregat.¹

L'ardu problema ETIMOLÒGIC està en el nom de l'altra esglesia dels afores de Mieres: RUILLES. Podem, però, anticipar que la variant més fidedigna o autoritzada és amb *-ll-* simple, no amb *-ill-*; i a aquella corresponen les formes documentades antigament, com veurem. Quant a *-ill-*, es deu tractar simplement de la vacil·lació, tan estesa en cat. modern, entre *billes* i *bitlles*, *ra(t)lla*, *ru(t)lles*, *qui(t)llar*, *ame(l)la*, *trillejar/tritllejar*. I ja hem vist com la pron. *ruïlès* predomina en els inf. actuals.

MENCIONS ANTIGUES. Començarem per les butlles papals. 1017, butlla de Bonifaci VIII, per al monestir de Banyoles, després d'enumerar bastantes esglésies de la zona, assegura al dit monestir drets: «... in villa Vendut, ... in valle Miliarias, ecclesia Sti. Petri [d]e Sancta Maria de Romzilia,² Sancti Andree in Roviliis cum decimis et ... in Falgons ... in Biserga ... in Ariulfi» (MarcaH., 999.17); 1097, butlla d'Urbà II, també per a Banyoles: «in valle de Millariis, eccl. Sti. Petri, Sti. Andree de Riutulis, Sti. Vincentii de Felegoso»³ (MarcaH., c. 1200); 1175: butlla d'Alexandre III per a id.: «in valle Miliariis, Sti. Petri, Sti. Andree de Ramilis, Sti. Vincentii de Felegoso ...» (MarcaH., c. 1367); 1316: *Ruyllis*, doc. p. p. Botet (BABL IV, 471); 1320, en el Llibre de Capbreu (dit *L'Avi*) del mon. de Banyoles: «parrochia Sti. Andree de Roviliis» (Monsalv. XVI, 279); 1362: «Par. Sti. Petri de Mieriis ... vicinatus de Ruyles, vicinatus de Brugeroles» (Llibre Verd, Alsius).

Si no volem restar submergits en aquesta petita mar de confusió, haurem d'anticipar una mica les meves conclusions. L'ètimon seria EREMITIS VETULIS 'en les ermites velles': velles potser per oposició amb la de *Romania* (afavorida més tard per les romeries); on VETULA donà *viyla*, com en català arcaic (CASTELLUM VETULUM > *Castellviyl* > *Castellví* etc.) (DECat IX, 88a 27 ss.). En aquesta posició fortament pretònica, es